

תוכן העניינים

יא פרשת בראשית: התורה – מבט על המציאות

שרטוט תמונת המציאות / מה המבט שלנו על הקב"ה ועל תורתו? / לא רק "אלוקי ישראל", אלא גם "מלך העולם" / "ממלכת כהנים" / הצעד הראשון לחיפוש האמונה / המבט של יהודי שומר תורה על העולם כולו

יז פרשת נח: שם מול יפת

שם מול יפת / האם יש מוסריות מחוץ לתורה? / שם חם ויפת / ההבדל בין תרבות יפת לאמת של שם / התוצאות של יפת והתוצאות של שם / העולה למעשה - כיצד להתייחס למוצלחות חילונית

כד פרשת לך לך: כח העצמיות

כיצד ללמוד מעשי אבות / כל פרשה – עולם בפני עצמו / לך לך – הפרשה של הצמיחה / אברהם העברי / העצמיות מול החברה / אחד היה אברהם / העולה למעשה – לא להשתעבד ל"כולם"

ל פרשת וירא: מהותם של הנסיונות

עשרת הנסיונות – שרשרת של קרבנות / למה הקב"ה רוצה שנסבול למענו? / דברי הרמב"ן בענין הנסיונות / השכר - פרי המעשה / תכלית הנסיונות - התמסרות אל ה' / נתינה לה' מולידה שפע והארה / העולה למעשה - לדעת לקבל את רצון ה'

לו פרשת חיי שרה: משמעותה של ארץ ישראל

שני מאורעות נקודתיים / קניית שדה עפרון / קבורה בארץ – אחיזה בארץ / שידוך ליצחק – העמדת הארץ ביד עם ישראל / העולה למעשה – היחס לארץ ישראל

מב פרשת תולדות: כל אדם - עולם נפרד

דרכו של אברהם לעומת דרכו של יצחק / דרכי עבודה שונים / ההשוואות המתסכלות – והתשובה להן / דוד ושלמה / האב מייסד, הבן ממסד / ההשלכה לדורותינו

מח פרשת ויצא: צער גידול בנים - תפקיד הדור השלישי

הקדמה נחוצה / המהפך החד ביציאה מבית המדרש לעולם שבחוץ / השוני בין יעקב לאברהם ויצחק / "פדאו לאברהם מצער גידול בנים" / שלמות העבודה – "יעקב שקראו בית" / תפקיד הדור השלישי – גידול משפחה

נד פרשת וישלח: משמעותם של יסורים

פרשת היסורים / ההבדל בין קשיים ליסורים / יסורים – פרשה לא מובנת / שלשה חלקים ביסורים / תהליך שינוי פנימי

סא פרשת וישב: ביקורת על מוסכמות

מכירת יוסף – פרשיה כאובה / המסקנה הנלמדת / האם כל תופעה ציבורית הינה בהכרח רצון ה' / האם הצרה הגדולה שלנו היא באמת "גזירת החד פעמי"?

סז פרשת מקץ: לקיחת אחריות על החיים

הקושיות הרבות בפרשת חלומות פרעה / שלש תפיסות עולם / ביאור פרשת חלומות פרעה / העולה למעשה – לקחת אחריות על החיים

עד פרשת ויגש: מלכות יוסף - החיבור למציאות

מלך במצרים – פסגת השאיפות? / שתי מטרות / מי מינה את יוסף למלך? / שתי רגלים על הקרקע / "ראשו מגיע השמימה", אבל "מוצב ארצה" / מלכות השם על כל הפרטים הקטנים / מהותה של מלכות יוסף / ההשפעה על העולם כולו

פ פרשת ויחי: מאורעות החיים - הדרך אל היעד

למה פרשת הפטירה נקראת "ויחי"? / משמעות מאורעות החיים / דוגמה מהמציאות / הסיפור של המלבי"ם / לקבל את ההנהגה של ה' / המבט לאחור / ביאור ענין "צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלווה" / בנין עם ישראל בארץ ישראל / השלמת בנין עם ישראל – דווקא ע"י הירידה למצרים

פז פרשת שמות: דמותה של רעה בישראל

חומש שמות – המעבר מ"משפחה" ל"עם" / "אשה כושית" / צדקות המתיישבת על קווי האופי / קווים לדמותה של ציפורה / טבע האשה – עזר כנגדו / עבודת ה' של האשה

צב פרשת וארא: היחס לגדולי ישראל

מה פשר פרשת היחוס של משה ואהרן? / גדולי ישראל – בשר ודם המה / מקומו האמיתי של ערך "אמונת חכמים" / לא כבוד התורה, אלא זלזול מחפיר / ומה אומרים על כך גדולי ישראל עצמם?

צח פרשת בא: רוחו של בן חורין

פרשת נטילת הכסף מהמצרים – התמיהות הרבות / נמיכות רוח של עבד / יציאה לחירות פנימית / הכח לצאת מהקופסה ולחיות חיים עצמאיים

פרשת בשלח: בין "מנהיג" ל"רב" קג

בין "מנהיג" ל"רב" / הקו המרכזי של הפרשה / הצורך בנציג לקב"ה בעולם / הצורך בגדולי ישראל / מנהיג – או רב?

פרשת יתרו: נכונות לחשוב מחדש קט

מה הקורונה תרמה לנו / המהות של התקופה / לקבל את רצון ה' / הרעיון של יתרו / ההפסד הגדול שברעיון / לדעת לקבל שינוי חשיבה / תפילה בציבור – כדוגמה

פרשת משפטים: האדון השם קטו

סיכום חלקי של הנזקים / מדוע יראי ה' סובלים יותר? / "האדון" / חומרת בית המקדש – הבית של ה' / "הטבע – רצון השם היותר מתמיד"

פרשת שקלים - הפטרה: זהירות מהיסחפות קכב

הסיפור של יואש / בית המקדש זה אני / בית המקדש שייך למלכות בית דוד / זהירות מאיבוד המצפן

פרשת תצוה: מהותו של פורים קכח

למה יש מצוה להשתכר? / מצוות היום המרכזיות / צורת הקשר בינינו לבין ה' / התסבוכת בחטאי המדבר / הסיפור של הושע הנביא / נס פורים / שמחת פורים / העולה למעשה – צורת ההנהגה הראויה בפורים

פרשת כי תשא: הנקודה הפנימית שבלב קלז

מה התביעה הגדולה בחטא העגל? / הסרת המסיכות / שני רבדים בכל אדם / רחמנא ליבא בעי / הבחירה של הלב בחטא העגל / העולה למעשה – האדם הוא הנקודה הפנימית

פרשת ויקהל פקודי: מאמר על חינוך מתבגרים קמה

אבא מול בחור ישיבה / מה זו הצלחה בחינוך? / הבן רוצה עצמאות / אתה מדבר בשם הקב"ה, לא בשמך / דוגמה מהמציאות / לתת אמון

פרשת צו: הדרכה מעשית לליל הסדר קנד

הכרת ליל הסדר – מאוסף פרטים ליחידה אחת / חשיבות עבודת ליל הסדר לכל צורת יהודי / קריאת סיפור יציאת מצרים כאילו בפעם הראשונה / ההכנות לחג / פרטי ההנהגה בליל הסדר / אופן סיפור יציאת מצרים / עצות מעשיות נקודתיות

פרשת שמיני: מערכת היחסים עם הקב"ה קס

אסון בעיצומה של החתונה / אהבה ויראה / השראת השכינה בישראל חייבת שתהיה עם יראה / חטאם של נדב ואביהוא / חטאם של הזקנים / מערכת היחסים של הקב"ה איתנו במהלך הדורות / מה קורה בדורנו

פרשת תזריע מצורע: היחיד מול החברה קסט

מה המסר של ענין הצרעת? / חברה ויחיד / טומאה – מסר משמים להתנתק / צרעת / זיבה / יולדת / המסר למעשה

פרשת אמור: חשיבות החזות החיצונית קעה

תופעה חינוכית מוזרה / על מה ולמה בעל מום פסול מלשרת? / לא לזלזל בטבע / האיזון בין התוכן לצורה / מקומה של החיצוניות בכל שטחי החיים / העולה למעשה

פרשת בהר בחוקותי: צידוק הדין על אסון מירון קפג

האסון האיום / איוב וחבריו / "לא דברתם אלי נכונה!" / שכר ועונש – האומנם זה עונה על השאלה? / עולם המושגים של הקב"ה / צידוק הדין אמיתי

פרשת במדבר: חג השבועות קפט

חג השבועות – כבחור וכאברך / המגוון הרחב של הנושאים בתפילת החג / ההגדרה של מתן תורה – למדתי תורה ונתרוממתי / "לאשתמודעא אלקותך באמצעות תורתך הקדושה" / מבנה התפילה בחג השבועות / צורת השמחה של חג השבועות / העולה למעשה

פרשת נשא: קבלת היסורים - לעזוב את המושכות קצו

אסון רודף אסון / יסורים – איבוד היציבות / מטרתו של החיזוק ותיקון המעשים / "להימסר לגזרתו" / "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" / העולה למעשה

פרשת בהעלותך: יגעתי ולא מצאתי - הכיצד רב

הזדמנות שוה לכולם – האומנם? / "למה ניגרע?" / מסלול של יחיד / להתמודד לבד / "לב יודע מרת נפשו, ובשמחתו לא יתערב זר"

פרשת שלח: רגשות אשמה מול ה' וחוסר אמון בו ריא

החטא המוזר של המעפילים / שורש חטא המרגלים / רגשות אשמה מול הקב"ה / חוסר אמון בה' / הקב"ה לא צריך שנהיה מסכנים עבורו

פרשת קורח: סודה של המחלוקת רטו

חרון אף שאין לו אח ורע / מה היה עיקר החטא של קורח? / ההבדל בין "מריבה" לבין "מחלוקת" / מחלוקת - מלחמה על הקיום / מחלוקת על ה' – פגימה בעצם הקיום / העולה למעשה – איך להתמודד מול הרצון למחלוקת

פרשת חוקת: בין תיאבון לתאוה רכב

למה דווקא על המן מתלוננים? / התבוננות בעולם התאוות / כיצד נראית צלחת שהקב"ה ממלא אותה / התלונות על המן - והעונש / העולה למעשה

פרשת בלק: כח ההרס העצמי..... רכח

מי הצליח להזיק לעם ישראל? / התבוננות לאורך ההיסטוריה / העולה למעשה – להיזהר
לא להזיק לעצמנו

פרשת פנחס: היכן הם הגדולים האמיתיים..... רלב

פרשת בנות צלפחד / "אבינו מת במדבר" / בנות צלפחד – הפרט שמלמד על הכלל / העולה
למעשה

פרשת מטות: מקומו של האב והבעל..... רלו

פרשת נדרים – הדרכה לחיים / סמכות של בעל / העולה למעשה – היחס הנכון לבת הזוג
/ מערכת היחסים בין אב לבת / הפעלת סמכות הורית / העולה למעשה

פרשת דברים: אבלות החורבן..... רמב

אבלות – על מה? / מהותו של בית המקדש / החסר המוחשי כיום

פרשת עקב: שמירת העיניים - כיצד..... רמו

שמירת העיניים – כיצד? / קושי ההתמודדות / בתחבולות עשה לך מלחמה / היסח הדעת
/ לא לבוסס בכישלון / לא לשחרר! / סיכום – דרכי ההתמודדות למעשה

פרשת ראה: המעבר מבין הזמנים לאלול..... רנב

המעבר מבין הזמנים לאלול / קפיצה קיצונית / פרשת ראה – הדרכה לחיים ארציים על
פי ה' / מטרת התורה – קידוש החומר / בין הזמנים ואלול – שני סוגי עבודה

פרשת שופטים: הקו המרכזי של חודש אלול..... רנו

חתימה ללא תוצאות / כך הדברים בנויים מראש / מצוות המלך / המתח בין המערכות –
שורש הנסיונות / הדרך להצלחה רוחנית – זיכרון מטרת החיים / חודש אלול – זמן יעודי
לחידוש הרוחניות / סגולת התשובה בימי הרצון

פרשת כי תצא: מטרתו של פחד הדין..... רסב

משלים מוחשיים על פחד הדין / הצורך שמעל באמון המלך / הקושיות / האם הקב"ה
רוצה מאיתנו רק עבודה ותו לא? / לכל דבר יש מקום / מקומה של היראה / מברח ומנוס
אליו / המסקנא של "ונתנה תוקף"

פרשת כי תבוא: המעשים הקטנים הפותחים את הלב..... רסח

מצוות הביכורים / אין בנפש כח לקלוט אירועים גדולים / להיצמד לפרטים מתוך הכלל /
איך ממליכים את השם

פרשת ניצבים: פחד הדין והמלכת השם - הילכו יחדיו? רעד.....

קריעה פנימית / "המלכת השם" – מה זה נוגע אלינו? / הסיפור האמיתי של המציאות /
ראש השנה – מבט אמיתי על המציאות / פחד הדין – תלות בקב"ה

פרשת וילך: כיצד לנצל את עשרת ימי תשובה רפ.....

איך עובר היום האחרון עם משה רבינו? / הדרך לנצל רגעים בסיומה של תקופה / עשרת
ימי תשובה – ימי פתיחת השנה / פתיחת דף חדש – דבר הכרחי / האם באמת אפשר
להתחדש?

פרשת האזינו: מה עושים בי"א תשרי רפו

מה הפעולה הראשונה אחרי צאת היום הקדוש? / "שמחו ברבות הטובה" / לעצור ולשמוח

פרשת נח

שם מול יפת

כאשר אנחנו מתמודדים מול יפת ההתמודדות קשה הרבה יותר. כאשר ההתמודדות היא מול "חם", מול הגוי האפריקני, הפרא אדם, ההבדל בינינו הוא תהומי: אנחנו בני אדם אציליים ואילו הם חיות ובהמות. אף אחד לא רוצה להיות כבעל חיים. אבל כאשר ניצב מולנו יפת, אדם משכיל ומתורבת עם ערכים ומוסריות – הטשטוש עלול לבלבל.

האם יש מוסריות מחוץ לתורה?

נכחתי פעם בפאנל שבו השתתפו חרדים עובדים במגוון מקצועות, וסיפרו על ההתמודדויות הפוגשות אותם. בשלב מסוים שאל המנחה: "היכן קיבלת את ההלם התרבותי הראשון שלך?" אחד מהם ענה תשובה שכבר שמעתי כמה וכמה פעמים בוואריאציות שונות: "כשפגשתי חילונים מתורבתים, וגיליתי שחלקם הם בני אדם עם עקרונות, עם ערכים".

התחושה הזו רווחת מאוד. זו תחושת הלם הנוצרת כשנוכחים לדעת שציירו את החילוני באופן שונה מאוד ממה שהוא באמת. אבל מעבר לכך, עלולה להיות כאן בעיה אמיתית.

יש אנשים שהתרגלו לקו חשיבה שמבסס את האמונה בצדקת הדרך במשפט אחד קצר וקליט: "כל החילוניים בהמות". בצורה כזו קל מאוד לשמור על עצמך בתוך המסגרת, שהרי אף אחד לא רוצה להיות בהמה.

אבל כאשר יוצאים מהמסגרת ופוגשים חילוניים מקרוב, מגלים שלא כל החילוניים בהמות. יש בהחלט אנשים בעולם הכללי שיש להם ערכים ומוסריות ואפילו מידות טובות. ומצד שני, למרבה הצער, גם לא כל החרדים צדיקים. בוודאי שהתורה מעדנת ומזככת את לומדיה ומקיימיה, בזאת אין ספק. אבל לא תמיד הלומד זוכה לכך, כפי שחז"ל כבר אומרים: "לא זכה – נעשית לו סם המוות".

מה באמת עונים לעצמנו כאשר פוגשים פנים אל פנים את המוסריות והערכים בקרב אנשים רחוקים מהתורה? מאיפה זה הגיע להם? האם חלילה יש דרכים

אחרות להגיע לתוצאות טובות?

פרשת נח נותנת את התשובה.

שם חם ויפת

התורה מספרת סיפור שהתרחש מיד ביציאה מן התיבה, סיפור גורלי שעיצב את כל פני האנושות:

"ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. וירא חם אבי כנען את ערוות אביו, ויגד לשני אחיו בחוץ. ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערוות אביהם, ופניהם אחורנית וערוות אביהם לא ראו".

נח נוטע כרם, ולמרבה הצער משתכר ומתבזה בתוך אהלו. שלשת בניו חלוקים בתגובתם: חם – מתפרע, מבזה את אביו בצורה השפלה ביותר, ונותן דרור ליצריו החייתיים. שם ויפת נוהגים באצילות ומכסים את ערוות אביהם.

נח מתעורר וגוזר את גורלם של בניו, לעולם ולעולמי עולמים:

"ויקץ נח מיינו ידע את אשר עשה לו בנו הקטן. ויאמר: ארור כנען! עבד עבדים יהיה לאחיו! ויאמר: ברוך ה' אלוקי שם ויהי כנען עבד למו. יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם, ויהי כנען עבד למו".

נוח גוזר גזירה לעולמי עד: חם יהיה עבד לאחיו, יפת יזכה ל"יפיותו של יפת". ושם יזכה להשראת השכינה.

מה בעצם ההבדל בין התגובה של יפת לתגובה של שם? למה שם זכה לשכר נצחי ולמעמד הגבוה ביותר, לעומת יפת שזכה רק להתלוות אל שם איכשהו? חז"ל מגלים רק פרט אחד: שם התאמץ יותר במצוה.

מה מבטא אותו מאמץ? האם הבגד שבו הם כיסו את נח היה כל כך כבד?

שמעתי פעם ביאור, שבעומק הדברים היה הבדל מהותי בין שם ליפת. יפת כיסה את אביו משום שהרגיש שזה לא ראוי ולא מכובד שכך אביו ייראה. מה שהטריד

את יפת היה הנראות, התמונה, תחושת חוסר הנימוס. לשם, לעומתו, היה אכפת הדבר האמיתי, שצלם אלוקים מתחלל, שכבוד אביו מתבזה. זו כוונת חז"ל "נתאמץ יותר במצוה". כוונתם היא שכוונת הלב של שם היתה יותר מושלמת, מתוך רצון פנימי וכנה לדאוג לכבוד אביו, ולא רק כדי להסתיר את תחושת חוסר הנעימות.

חם מייצג את ה"פרא אדם". הוא בוחר לעשות את הפעולה הנבזית ביותר מול המחזה של אביו מתגולל בשכרות. זו תמצית של "פרא אדם". לעומתו, שם ויפת מבינים שבני אדם אינם עושים מה שהם רוצים, וצריכים להתנהג בדרך ארץ. השאלה היא – למה? יפת טוען – כי אחרת זה לא יפה. לראות את אבא במצב משפיל שכזה ולא לכסותו – זו בושה. שם, לעומתו, טוען טענה אחרת לגמרי: יש רצון השם שצריך להתקיים, יש שלמות פנימית שהקב"ה ברא את העולם בעבורה. שלמות זו מחייבת את הבן לדאוג לכבוד אביו.

זה היה ההבדל ביניהם, וזה גם ההבדל בשכר שהם קיבלו על כך: יפת קיבל את שכרו בזה שזכה לקבורה, ושם קיבל שכר בזה שזכה לבגד של מצוה. כלומר - יפת קיבל הופעה חיצונית מכובדת, ושם קיבל משהו בעל ערך פנימי.

ההבדל בין תרבות יפת לאמת של שם

זו הסיבה שכאשר אנחנו מתמודדים מול יפת ההתמודדות קשה הרבה יותר. כאשר ההתמודדות היא מול "חם", מול הגוי האפריקני, הפרא אדם, ההבדל בינינו הוא תהומי: אנחנו בני אדם אציליים ואילו הם חיות ובהמות. אף אחד לא רוצה להיות כבעל חיים. אבל כאשר ניצב מולנו יפת, אדם משכיל ומתורבת עם ערכים ומוסריות – הטשטוש עלול לבלבל.

וזו הנקודה שעלינו להדגיש: לא בהכרח שהוא בהמה. יתכן בהחלט שהוא סיגל לעצמו תפיסת עולם הומנית, מתחשבת ורחמנית, אבל מהותה היא "יפת". כלומר: יופי, נראות, רצון לתחושה נעימה ומסודרת. אבל חסר לו התוכן, ה"שם". השם הוא המהות הפנימית של הדבר. הנקודה של החיפוש אחרי האמת, אחרי רצון ה', אחרי עשיית האמת והתכופפות מוחלטת למה שנכון וישר וקיים.

ההבדל הוא דק, ולכן הוא מטעה. בזוהר פרשת יתרו כתוב שעל מלכות יוון נאמר

השוואות המתסכלות – והתשובה להן

פעמים רבות אנחנו נוטים לערוך השוואות בין מצבים, והדבר ממלא בתסכול.

אדם מסתכל ימינה ושמאלה, וחושב:

"רק אני צריך להילחם על דברים פשוטים שאצל חברי הם מובנים מאליהם. לי אין פרנסה וכל חודש מחדש צריך לחשוב מאין יבוא עזרי, וחברי יושב על משכורת מסודרת מהיי טק. אצלי כל ילד הוא עולם מורכב של התמודדות, ואצל חברי כולם הולכים בתלם ונותנים את הנחת בלי בעיות. אני לא מוצא טעם בלימוד ונלחם כל יום מחדש על התורה, וחברי הולך לכולל ונהנה מהשטייגען בלי הסתבכויות".

השאלות הללו מציקות. בדרך כלל מקובל לענות שאי אפשר לדעת מה קורה אצל השני, וכל מה שאנחנו רואים הוא רק החזות החיצונית הנוצצת. אין ספק שזו תשובה נכונה במקרים רבים. אבל במקרים רבים התשובה הזו לא נכונה.

יש אנשים שבאמת מקבלים נתונים יותר נוחים ומזמינים להצלחה: כשרונות הם מתנת שמים מאוד משמעותית, משרה תורנית היא מתנת שמים, משפחה מיוחסת ומחוברת בכל "המקומות הנכונים" - גם היא בהחלט מסייעת רבות. אי אפשר להתכחש לזה.

גם בנושא עמל התורה. יש אנשים הנולדים עם רצון ללמוד וכוח לשבת על המקום במשך שעות ארוכות, ויש הנולדים עם קפיצים. כל מי שעמד פעם אחת מול כיתה או מול קבוצת בחורים - יכול לחתום על כך, שלא לכולם יש הזדמנות שווה. ממש לא נכון לומר שכולם יכולים אם הם רק ירצו. אין ספק שכולם יכולים, אבל **מידת היכולת** שונה מאדם לחברו, זה לא רק ענין של רצון. מרן הגרי"ש אלישיב התבטא פעם: "אנשים אומרים שהתמדה זה **רק** ענין של עמל. זה לא נכון. התמדה היא גם כן סוג של כישרון, כישרון להתמיד".

אם כן, זוהי עובדה שלא כל האנשים יוצאים מאותה נקודת מוצא. יש כאלה שנולדו על ההר.

אבל הנקודה האמיתית היא שהקב"ה חפץ במגוון רחב של דרכי עבודה, וכל דרך עבודה דורשת ארגז כלים אחר לגמרי.

האבא של אברהם אבינו היה תרח, והאבא של יצחק אבינו היה אברהם. הם לא גדלו באותו סוג של בית. אבל כל אחד קיבל את חבילת הכלים שהוא היה צריך.

דוד ושלמה

ביססנו עד כאן את הנחת היסוד, שכל אדם מקבל ארגז כלים אחר ונדרש לדרך חיים שונה לגמרי. זה מה שמתבאר בפרשתנו, וזה מה שנוגע לחיים של כל אחד מאיתנו. עתה ננסה לברר ולהגדיר את סוג עבודת השם של אברהם ויצחק, על פי המתבאר בפסוקים.

ראשית כל, נשים לב שאותו דפוס הנהגה של אברהם ויצחק חוזר על על עצמו שנים רבות אחר כך אצל דוד ושלמה.

דוד המלך ע"ה חי כל חייו במלחמה ובמהפכים וזעזועים. בתחילה הוא היה נרדף ומרוחק בשדה אצל הצאן. אחר כך העלוהו לגדולה בפתאומיות בחוג משפחת כאשר נמשח למלך, ומיד אחר כך קרנו עלתה גם בקרב הציבור, כאשר הוא נקרא לשמש את שאול המלך והיה מקורב אליו מאוד. הוא נעשה שר הצבא וחתן המלך. כל עם ישראל העריץ אותו. אחר כך פתאום התהפך עליו הגלגל ושאל רדף אחריו להרגו. גם אחר כך כשמלך – מעולם לא היה לו שקט: מלחמות עם כל העולם, מרידות בתוככי ביתו, מאבקים בין בניו, ועוד.

ושלמה בנו – מתחילת דרכו התחיל חיים של שלווה. הוא זוכה למלכות מאת דוד אביו, מבלי להילחם עליה, הוא מקבל ממלכה גדולה וחזקה, והוא מקבל הבטחה לשלום ושלווה כל חייו מרגע לידתו, כפי שכתוב בנביא (דה"א כב ט): "הוא יהיה איש מנוחה, והניחותי לו מכל אויביו מסביב, כי שלמה יהיה שמו, ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו".

האב מייסד, הבן ממסד

יתכן שהנקודה היסודית גם אצל אברהם ויצחק וגם אצל דוד ושלמה הינה אחת:

ההשפעה על העולם כולו

בכדי לפרנס את עם ישראל, הוטל על יוסף התפקיד לפרנס את העולם כולו. כי כך הם פני הדברים: עם ישראל הוא מרכז הקיום, והכל מתנהל סביבו כדי להביא את השלמות. עם ישראל צריך לעמוד בראש העמים לא רק בפן הרוחני, אלא גם בפן הגשמי. זהו כבוד שמים, שעם ישראל הוא מרכז העולם והוא הדרך להורדת השפע (כך מתבאר במקומות רבים בש"ס, עיין תענית י. ועוד). בגלותנו המצב השתנה, אבל זו הצורה התקינה של הבריאה ולשם אנחנו שואפים.

התפקיד של יוסף למלוך על מצרים היה, לדאוג לפרנסה של מרכז האנושות דאז, מצרים וסביבותיה, ובמרכז – לשבץ את הקיום וההמשכיות של עם ישראל. וכך מסכם יוסף את תפקידו במצרים, בשני משפטים: "וישלחני אלוקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ". זו המטרה הסופית. ב. "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלוקים, וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים". זו הגדרת התפקיד. לנהל את העולם לטובת עם ישראל, ולטובת העולם כולו.

בפרק האחרון בפרשה, פרק הסיכום של תקופת הרעב, כתוב כך: "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף" (מז יב), ולאחר מכן התורה סוקרת את כל ניהול משבר הרעב והצלתה של ארץ מצרים וסביבותיה, ולבסוף משפט סיכום: "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן, ויאחזו בה, ויפרו וירבו מאוד" (שם כז). כך בנויים הדברים.

זו גם מהותה של מלכות יוסף במשך הדורות. מלכות יהודה נוגעת בפן הרוחני, ומלכות יוסף עוסקת בפן של החיבור למציאות, השגשוג הכלכלי, ההצלחה החומרית. לקדש את החומר סביב הרוח.

זה תפקידה של מלכות יוסף: לתקן עולם במלכות ש-די, על ידי הרמת קרן ישראל. וזה גם התפקיד של כל אחד מאיתנו -להמליך את ה' ולעבוד אותו גם בפרטים הקטנים של החיים.

פרשת ויחי

מאורעות החיים – הדרך אל היעד

המאורעות של החיים הם הדרך בה הקב"ה מכוון אותנו אל מילוי התפקיד. כל מאורע דורש מאיתנו התמודדות מסוימת, וכאשר אנחנו מתמודדים איתו אנחנו משתנים בתוך תוכינו. אנחנו נבנים על ידי ההתמודדות, משתנים, מייצרים משהו בתוכינו.

למה פרשת הפטירה נקראת "ויחי"?

כבר קרוב לחודש וחצי אנחנו לומדים על מאורעות חייו של יעקב אבינו, קרוב לחצי חומש בראשית. השבוע אנחנו מגיעים לפרשה האחרונה, פרשת הפטירה שלו, שמשום מה נקראת "ויחי".

צריך להבין: למה הפרשה העוסקת בפטירה, בפרידה, ובהסתלקות מהעולם – נקראת "ויחי"?

יש כאן גם תופעה האומרת דרשני: כל ימי חייו של יעקב מסובבים בצרות קשות. למה דווקא השנים האחרונות הם שנים יפות וטובות? חז"ל (בראשית רבה פרשה סו) מתייחסים לתופעה הזו ואומרים שכך הוא סדר הדברים: "צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלווה". למה באמת?

משמעות מאורעות החיים

האדם בימי חייו עובר מאורעות בלי סוף, חלקם משמחים וחלקם מעציבים. כל המאורעות אמורים להביא אותנו לנקודה אחת: למלא את תפקידו עלי אדמות בשלמות.

התפקיד שלנו מורכב, ומכל אחד הקב"ה רוצה משהו אחר. אנחנו לא יכולים לדעת מה התפקיד הספציפי שלנו. אין בינינו נביאים. כיצד נחיה בצורה הממודת והמועילה ביותר עבורנו?

המאורעות של החיים הם הדרך בה הקב"ה מכוון אותנו אל מילוי התפקיד. כל מאורע דורש מאיתנו התמודדות מסוימת, וכאשר אנחנו מתמודדים איתו אנחנו

משתנים בתוך תוכינו. אנחנו נבנים על ידי ההתמודדות, משתנים, מייצרים משהו בתוכינו.

דוגמה מהמציאות

לדוגמה: אדם מגיע לעולם כשהוא עמוס כשרונות מבורכים: קליטה מהירה, כח ריכוז ושכל ישר. הוא בטוח שתפקידו בחיים הוא לגדול בתורה. אבל החיים מובילים אותו להתמודדות עם שלום בית או עם חינוך ילדים. הוא מתמודד, נלחם, ונניח שגם מצליח בסופו של דבר לבנות את ביתו בצורה מבוססת. הוא מרגיש החמצה מסוימת: איפה התלמיד חכם הגדול שיכול היה לצמוח, אילו היה לי את הנתונים הנכונים?

התשובה היא שבאמת התברר שתפקידו בחיים היה, אולי, להילחם על הקמת בית בישראל ולהשקיע בזאת את כל האנרגיה. אולי תפקידו היה לתקן את מידותיו. מאורעות החיים כיוונו אותו לזה. אמנם לא כפי שהוא תכנן, אבל בהחלט כפי שהקב"ה תכנן לו את החיים.

הסיפור של המלבי"ם

להמחשת הרעיון אשתמש בסיפור, שלא ידוע לי מקורו ומידת אמינותו, אבל הרעיון שאפשר להוציא ממנו – בוודאי נכון.

המלבי"ם כבר מצעירותו היה גאון עצום, והוא התחיל לכתוב פירוש גאוני על שו"ע אורח חיים, בשם "ארצות החיים". שמעתי סיפור, לא ידוע האם הוא אמת, שפעם אחת הוא דרש בבית הכנסת הגדול בפרשבורג, ובגמר הדרשה הוא התיישב בטעות על כסאו של החתם סופר. החתם סופר בא לתפילה וראה את המלבי"ם יושב על כסאו, והגיב: "הישאר במקומך". מאז המלבי"ם הרגיש שאין לו יכולת להמשיך לחבר את חיבורו על אורח חיים, ולכן הוא פנה לכתוב פירוש על התנ"ך.

האם הסיפור נכון או לא? יתכן שכן ויתכן שלא. אבל הרעיון שאפשר להוציא מהסיפור בוודאי נכון: מי קבע שהמלבי"ם בא לעולם בשביל לכתוב פירוש על השו"ע? הוא בא בשביל לכתוב פירוש על התנ"ך, כי זה מה שהיה נצרך בדורו.

יתכן שעל פי המסלול הרגיל המלבי"ם לא היה מגיע לזה, הוא היה עמל בחלק ההלכתי של התורה כפי רוב חכמי דורו, אז הקב"ה סובב שהוא יחסם מלהמשיך בכתיבת הפירוש, מחמת מאורע שבשעתו היה נראה מעציב מאוד, ובעל כרחו יפנה לעסוק בתנ"ך.

זו דוגמה בעלמא, אבל היא פוגשת אותנו כל הרבה פעמים. החיים לא מתנהלים בצורה שבה אנחנו מתכננים אותם. לכל אחד יש תכניות, תכניות רוחניות יפות, ולפעמים יש תחושה שמאורעות בלתי צפויים הורידו את התכניות לטמיון.

עלינו להבין, שכאשר החיים מתנהלים בצורה בלתי צפויה, זה רק מוכיח שיש מישהו שמתכנן לנו אותם מלמעלה, ויש לו תכניות מאוד ברורות. הוא המוביל אותנו.

לא רק שעלינו לקבל את החלטותיו של הקב"ה באהבה כי "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", אלא הרבה מעבר לזה. עבודת ה' היא כל כך מגוונת, ולכל אחד בעולם יש תפקיד כל כך מסוים. אין אפשרות לבצע את התפקיד המסוים מבלי שהקב"ה כביכול "יתערב" לנו בחיים, וינהל אותם בצורה מדויקת לפי התכניות שלו, לפי התפוקה שהוא רוצה להוציא מאיתנו.

לקבל את ההנהגה שלו

הרי המערכת החינוכית מאוד אחידה, והיא מצידה מוציאה פס יצור של מאות ואלפי אנשים זהים לחלוטין זה לזה. מה יגרום לכל אחד לבחור את דרכו בחיים? רק המאורעות של החיים, זה הדבר היחיד שגורם לאדם לבחור לו דרך יחודית, אם הוא מוכן לשמוע מה שאומרים לו משמים.

לפעמים רואים אנשים שעברו דברים בחיים והחליטו להתאים את עצמם למצב, והגיעו בעקבות כך לתחומים מרתקים, לגוונים של עומק וחיידוש בתורה ובעבודה.

הדבר מצוי כאשר פוגשים אחרי שנים רבות חבר ותיק מהישיבה ופתאום מגלים שהוא מתמחה בתחום שאף אחד לא חלם שלשם הוא יגיע. כאשר שואלים מה

דודיו ודודותיו, דודניו ודודניותיו. את כל ייחוסו ואת כל קרוביו הכירו. **זה שמונים שנה ידעוהו כבשר ודם, כפוף לטבע האדם על ליקוייו וחולשותיו, על דאגותיו וצרכיו, איש ככל יתר האנשים, ביניהם נולד וחונך.** "הוא אהרן ומשה", "הם המדברים אל פרעה", "הוא משה ואהרן" - בשר ודם ככל אדם, ובהם בחר ה' להיות לו לכלים בעשיית מלאכתו הגדולה; בשר ודם ככל אדם, והם ביצעו את מלאכתו הגדולה של ה'.

עדות ייחוס זו נועדה אפוא לבטל מראש ולתמיד כל האלה מוטעית, כל רעיון שוא על התגלמות הא-ל בדמות אנוש. היא נועדה לקיים אמת זו: משה, גדול האדם בכל הדורות, היה אדם ורק אדם; ומעמדו לפני האלוקים לא היה מעבר להשגתם של אנשים בני תמותה.

דבריו הנפלאים של הרש"ר הירש שופכים אור על אחד הערכים הגדולים שלנו: היחס לגדולי ישראל.

הרש"ר מבאר שהתורה טרחה להדגיש שמשה רבינו היה ונשאר בשר ודם, כפוף למגבלותיו של בשר ודם. **"כפוף לטבע האדם על ליקוייו וחולשותיו, על דאגותיו וצרכיו, איש ככל יתר האנשים, ביניהם נולד וחונך."**

משפטים כאלה בדורנו אנו כמעט כבר אי אפשר לומר על גדולי ישראל החיים עימנו לאורך ימים טובים. ננסה להעתיק את מילותיו של הרש"ר הירש ביחס לרבותינו הגר"ח קנייבסקי והגרי"ג אדלשטיין...

מקומו האמיתי של ערך "אמונת חכמים"

ערך אמונת חכמים הוא ערך עצום, שמטרתו וענינו הוא להעצים את ההכרה בגדולת התורה וקדושתה, וההכנעה לאנשים שזכו להתקדש בקדושתה ולהתדבק בקב"ה.

בשנים האחרונות ערך זה צבר תאוצה ואיבד את משמעותו ומקומו האמיתי. במקום להתייחס לגדולינו כאנשים בשר ודם שלחמו עם טבעיהם ועמלו בכל כוחם והגיעו לדרגה גבוהה של קדושה ודבקות בה' – מציגים אותם כתחת אלוקים כמעט. כוחותיהם על טבעיים, ראייתם חודרת את כל נבכי הנפש, כל העתידות גלויים לפנייהם, חצי ברכה מפיהם בהכרח משנה את הטבע, הם אינם זקוקים

להכרת המציאות בכדי להכריע את השאלות הבאות לפנייהם, ובקצרה: לא בני תמותה הם אלא מלאכים שהשתכנו בעולמנו.

ביטויים שמופיעים בכתבי הקודש ביחס להקב"ה מוצמדים לראשיהם של גדולי ישראל ללא הנד עפעף. "ביתו נאווה קדש", "פועל ישועות בקרב הארץ", ואלו רק הביטויים המעודנים. ניתן לפתוח כל עלון צדקה מזדמן ולהזדעזע מהתיאורים על המעמד נורא ההוד (ההיסטורי, כמובן), שבו נפתחו שערי שמים וכל פמליא של מעלה נעמדה דום לאחר שגדולי ישראל הניחו ידם על ערמת הפתקאות והפטירו "ה' יברך את כולם". זה לא כבוד לגדולי ישראל, אלא זה זלזול נורא בכבודו של הקב"ה. מזיזים אותו הצידה, יש גדולי ישראל והם מנהלים את העולם, רח"ל.

לא כבוד התורה, אלא זלזול מחפיר

ביחס ישיר לתופעה זו – כבודם של גדולי ישראל מזולזל ומושפל עד עפר.

בו ברגע ששמותיהם של גדולי ישראל זכו להילה של קודש ושרפי מעלה, ונוצרה תחושה שכביכול הם מהווים סוג של דרישת שלום מעולם אחר – הם הפכו לסוג של מקדמי מכירות. התהליך הוא פשוט מאוד: אתה צריך לשכנע אנשים על הפעילות שלך. ובכן, במקום לשכנע אנשים שהרעיון שלך יעיל, בעל פונטציאל, יכול להועיל לך הצרכן, וכדומה – יש לך דרך הרבה יותר קלה ופשוטה: להצטלם ליד גדול הדור, ולהוכיח לכולם **שאפילו בעולם העליון, העולם של המלאכים, סוברים שמי שיצרוך את המוצר הזה יזכה לישועות ושפע ברכה והצלחה.**

וכך הגענו למצב הזוי שבו תמונותיהם של גדולי ישראל מוצגים בכל עלון שיווקי, החל מעלוני צדקה וכלה בפרסומים על דירות, דרך קופות חולים ומכירות בייסקויטים.

הזלזול הוא כפול ומכופל: זלזול בקב"ה, שמשווים לכבודו את כבודם של בשר ודם, ולהבדיל – זלזול בגדולי התורה שמשתמשים בהם שימוש זול לצרכי יח"צ.

אין טעם לחפש אשמים, ולנסות לברר מי התחיל בריקבון הזה. אבל על דבר אחד אפשר להצביע באופן חד משמעי: זה לא היה לפני עשרים שנה. נקודה. לפני עידן

פרשת תצוה³

מהותו של פורים

נס פורים נעשה מתוך אהבה ללא תנאי. בנס של פורים הקב"ה גילה שהוא חפץ ביהודים כמות שהם, גם כשהם חוטאים, גם כשהם במצב ירוד. כשעם ישראל גילה כמה הם אהובים לפני ה' הם הגיבו בהתאם וקיבלו את התורה מאהבה, הם השיבו אהבה תחת אהבה.

למה יש מצוה להשתכר?

פורים הוא חג לא כל כך שגרתני, קצת יוצא דופן בין כל החגים.

בכל חג יש מצוות מיוחדות שמטרתן לגרום לאדם לקדושה והתעלות, התרוממות טפח וטפחיים מעל האדמה. ישיבה בסוכה מוציאה את האדם מהבית למקום מיוחד, דירת עראי. תקיעת שופר מזעזעת את אמות הסיפים וגורמת לאדם לעצור ולחשוב קצת על עצמו ועל תפקידיו בעולם. אכילת מצה גורמת לשבת ולספר על יציאת מצרים, לעשות משהו אחר מאשר כל השנה. לכל מצוה יש ניחוח מיוחד, חוויה מיוחדת בפני עצמה.

מה מצוות היום המיוחדת לפורים, הנקודה המרכזית והמאפיינת של פורים? לא פחות ולא יותר - להשתכר. לא יאומן. הרי שכרות היא איבוד הדעת, סוג מסוים של התפרקות. איך היא הפכה למצוה? אמנם, בוודאי יש להיזהר לא להשתכר יותר מידי, ולא להגיע לחטאים חלילה, וכפי שכבר הזהירו הפוסקים. אבל סוף סוף המצוה עומדת בעינה, יש צורה מסוימת לפורים, של שמחה חסרת מעצורים. איך מבינים מצוה כזו?

מצוות היום המרכזיות

ארבע מצוות היום מחולקות לשני חלקים מרכזיים.

החלק האחד הוא השמחה. יש מצוה לשמוח ולעשות משתה, וצורת השמחה והמשתה היא באופנים מסוימים – לשמוח זה עם זה, על ידי משלוח מנות של

³ מאמר זה אינו קשור לפרשה, ונכתב בשל הסמיכות לפורים.

אוכל לחברים ולמשפחה, ועל ידי שיתוף האביונים בשמחה. בעצם מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים הן חלק ממצות השמחה והמשתה. גם במגילה זה מופיע בצורה כזו: "לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".

החלק הנוסף הוא – לספר את הסיפור שבגללו אנחנו שמחים, ואת זה אנו עושים בקריאת המגילה.

אם נתבונן במגילה, נראה שכל כולה היא סיפור, סיפור ותו לא. היא לא דומה לכל הקריאות שאנחנו קוראים במועדים, שבהן אנחנו מדברים על מצוות ה' ועל הקשר שלנו איתו. אנחנו פשוט מספרים סיפור, סיפור על מה שקרה לעם ישראל בעבר, כיצד היה בסכנת מוות וניצל ממנה בסייעתא דשמיא, ותו לא. אפילו שם ה' לא מוזכר במגילה. המגילה היא איגרת, ויש הלכות הנובעות מכך שהמגילה צריכה להיות איגרת (כגון – שאם חיסר בה אותיות יצא, כי אין להקפיד על כתיבתה). היא כביכול לא ספר תורני, אלא איגרת המגוללת את הסיפור.

במילים אחרות: הקב"ה מצוה עלינו בפורים לספר את הסיפור שקרה לנו, ולשמוח על כך שמחה גדולה ומתפרצת עד כדי שכרות. זה כל ענינו של היום, אין בו מצוות נוספות (מלבד כולל פורים, כמובן...). הדבר צריך ביאור, מה בעצם הקב"ה רוצה בזה.

צורת הקשר בינינו לבין ה'

לכאורה נראה שפורים בא לטפל בנקודה מאוד מרכזית בחיים שלנו, ובמהות הקשר שבינינו לבין הקב"ה.

הקב"ה הוא אבא שלנו, אבא של כל כלל ישראל. הוא בחר בנו להיות בנים אהובים לו, ולקיים את רצונו. הוא כרת איתנו ברית במעמד הר סיני, להישמע לו ולקיים את תורתו.

מה קורה כאשר חלילה אנחנו לא עושים זאת? אנחנו מקבלים עונשים, ולא עונשים פעוטים. האם אהבתו אלינו ממשיכה גם במצב כזה?

פרשת ויקהל פקודי

מאמר על חינוך מתבגרים⁴

כל המחנכים אומרים: הבנים היום צריכים שמירה הדוקה. אחרת – חס וחלילה, מי יודע מה יקרה, הרחוב היום כל כך קורץ, אם לא יהיה לו טוב בבית הוא יברח לרחוב. אז מה תעשה? מצד אחד תכיל את כל השטויות ותשתוק, ורק תפנק ותיתן את כרטיס האשראי. מצד שני – תפקח עין מרחוק, תעמוד עם יד על הדופק.

וכך הפכנו להורים רועדים, מפוחדים, לא סומכים על עצמנו, ובעיקר – לא סומכים על הבחורים שלנו.

אבא מול בחור ישיבה

בין הזמנים.

שתי מילים שמעבירות בלב הורים רבים לבחורי ישיבות תערובת רגשות: מחד גיסא נחמד לראות את הבן בבית, מצד שני – **חשש**. הורים רבים פוחדים מהמפגש עם הבן פנים אל פנים במשך שלשה שבועות ברציפות. המפגש הזה מלא חיכוכים ואי הבנות, ציפיות שאינן מתממשות, אכזבות וכעסים.

בחורי הישיבות אינם דומים לנו, ההורים. לא זו בלבד שכיום אנחנו אנשים אחרים לגמרי, אלא שגם כשהיינו בגילם היינו שונים. עולם הישיבות השתנה, המושגים השתנו, הפתיחות לעולם גדלה לבלי הכר. והבחור חוזר הביתה עם הרגלים ומושגים שלא כולם לרוחנו. שעות קימה שאנחנו לא מכירים, מוזיקה שלא תמיד אנחנו אוהבים, ועוד דברים רבים מסוג זה. אנחנו מנסים להשוות את הבן לדמות של הבחור שאנחנו היינו, וההשוואה לא מוצלחת.

כל המחנכים אומרים: הבנים היום צריכים שמירה הדוקה. אחרת – חס וחלילה, מי יודע מה יקרה, הרחוב היום כל כך קורץ, אם לא יהיה לו טוב בבית הוא יברח לרחוב. אז מה תעשה? מצד אחד תכיל את כל השטויות ותשתוק, ורק תפנק ותיתן את כרטיס האשראי. מצד שני – תפקח עין מרחוק, תעמוד עם יד על הדופק.

⁴ מאמר זה פורסם במקום מאמר על הפרשה, עקב תקופת בין הזמנים.

וכך הפכנו להורים רועדים, מפוחדים, לא סומכים על עצמנו, ובעיקר – **לא סומכים על הבחורים שלנו**. אנו חיים בתחושה שבעצם הם לא הכי מעוניינים ללכת בתלם שלנו, וצריך לשמור עליהם כמו על כלי זכוכית שביר, כי כל דבר קטן עלול להסיט אותם מהדרך.

משהו בסיסי אחד חסר: **אמון. אמון בעצמנו ואמון בבנינו**.

מה זו הצלחה בחינוך?

ראשית כל נשאל: האם באמת יש אפשרות לחנך בחור מתבגר בצורה כזו, של פיקוח והנחיה תמידית?

המציאות מוכיחה שאין לנו אפשרות להפוך את הבן שלנו לאפרוח צמוד לסינר. לא כל ימינו נעמוד ונפקח עליו. כבר עכשיו אנחנו לא מפקחים עליו. הוא חי את חייו הרחק מאיתנו, ואין לנו יכולת להתעדכן בכל רגע נתון מה קורה איתו.

הדבר מוכיח שהמטרה שלנו הינה לתת לו את הכלים להיות עצמאי. כפי שדרכו הטבעית של אדם הינה להיות עצמאי בחיים באופן כללי, כך גם הוא אמור להיות **עצמאי ביראת שמים**.

נתבונן על עצמנו. מה שומר עלינו מעבירות? הרי אין מעלינו נוכחות רציפה של אבא או משגיח. למה אנחנו עצמנו לא מדלגים חלילה על קריאת שמע, או לחילופין צופים בסרט מלוכלך? כי מונח לנו בתודעה שעבירה היא דבר שאסור שיקרה, ומצוה היא חובה שאין להימלט ממנה. זה בדיוק מה שהבן שלנו אמור להיות: אדם בעל תודעה של מחויבות למצוות ועבירות.

הקב"ה מצפה מהורים שיעצבו את תפיסת העולם הבסיסית של הבן שלהם שעבירה היא דבר חמור שאסור לאפשר לו לקרות, ומצוה היא דבר שחייבים לעשות. זה התפקיד הבסיסי של מצות חינוך.

הצלחנו בזאת או לא?

ברוב מוחלט של המקרים אנחנו יכולים להצהיר: **כן, ובגדול**. בחור רגיל לא יחלל שבת במזיד, ולא יבטל מ"ע של ק"ש בשאט נפש. הוא מרגיש מחויב למצוות. הוא

הבסיסית של "להיות יהודי". את הקשר עם ה' אפשר ליצור על ידי התבוננות
בבריאה, הכרת תודה על "האלוקים הרועה אותי מעודי", אבל הקשר עם היהדות,
עם הסיפור של העם שלנו, קצת חסר. וזה התפקיד של הלילה הזה. לחוות את
היהדות.

פעם בשנה לחשוב מחדש: מה זה יהודי? מה מטרת היהדות? איך זה התחיל? איך
אנחנו קשורים לסיפור? שאלות פשוטות שלפחות פעם בשנה חייבים לחשוב
עליהן.

קריאת סיפור יציאת מצרים כאילו בפעם הראשונה

בשביל לעשות זאת נכון צריך הכנה.

ראשית כל מומלץ ללמוד את הפרשיות של יציאת מצרים. ללא פירושים, לקרוא
רק את התורה. ולחשוב על מה שקוראים כאילו זה פעם ראשונה בחיים. קריאה
"ראשונית" כזאת נותנת מבט חדש לחלוטין.

נשאל את עצמנו, כביכול קוראים פעם ראשונה: מה עומד מאחרי הסיפור של
משפחת ישראל? נעקוב אחריהם ונראה שהם יורדים למצרים, מסתבכים,
משתעבדים, וכו'. פתאום יוצאים ביד חזקה. זה לא מובן מאליו, זה לא דברים
שקורים יום יום. למה זה קרה? מי עשה זאת, ולמה? וזה בעצם האבות שלנו,
השורשים שלנו.

אחר כך לחשוב מה זה בעצם אומר להיות יהודי. זה לא רק לקיים מצוות, זה
ראשית כל להיות עם ה'. עם נבחר עם שליחות להפיץ את אור ה' בעולם.

ההכנות לחג

אנחנו מגיעים ללילה הזה אחרי שבועיים של עבודות והכנות. ראשית כל יש
להרגיע את האווירה בבית, לייצר שמחה בעת ההכנות. התפקיד של אבי משפחה
הוא ליצור שני דברים: חיבור אל הבית וחיבור אל הילדים. שתאהב את הד' אמות
שלך, זה המקום של המשפחה שלך, ושתאהב את ילדיך, ושהם יאהבו אותך.

ערב פסח הוא זמן מצוין, להיות ברוח טובה, להשרות אוירה נעימה. לשוחח עם הילדים.

היסוד הגדול הוא לעשות את כל המצוות ברוגע ובלי לחץ. המצוות צריכות לשמח. ביעור חמץ הבסיסי הוא לא כל כך קשה. המ"ב פוסק (תמ"ב סקל"ג) שפחות מזית מטונף קצת א"צ ביעור.

כשמנקים ומבערים חמץ – לשמות, לחשוב שהנה הרגע אני עושה מה שה' אומר. הוא אומר, ואני עושה, וזה חשוב לו, לא יאומן. לדבר על זה.

הגענו לערב פסח. בליל הבדיקה לא כדאי לבדוק מלמעלה. כדאי להתאמץ באמת, להוציא מגירות, שיהיה "מצב", להחביא את הפתיתים ולעשות מזה עסק, לשתף את הילדים: אתה רושם, אתה מוחק כל פירור שמצאנו, אתה עוזר לי להזיז את המקרה, וכו'.

כל הזמן להחמיא לבת הזוג, לזכור שהיא השותפה שלנו לעסק הכי נבחר בחיים: המשפחה. היא היחידה שאיכפת לה מהילדים שלך לא פחות ממך, והיא מטפחת את הבית של שניכם. להחמיא, להעריך, לחבב, לתת הרגשה של קירוב ורצון.

בשריפת חמץ, לעשות עסק, חוויה, להוריד איתך את הילדים. ליהנות מהענין.

ליל הסדר

הגענו לליל הסדר. חשוב לקשט את השולחן, אם יש ילד שיש לו חוש אסטטי – להפקיד אותו על הענין.

מגיע ליל הסדר עצמו.

מנהג יפה ששמעתי, להודות בתחילת הסדר לאשה על כל המאמצים לפני החג.

העיקרון הכללי הוא - לחבר את החוויות הרוחניות לחוויות הגשמיות. באופן טבעי כל ילד אוהב את ההרגשה של בגד חדש או מתנה, יש להעניק את המתנה סמוך לחג, להעצים את שמחת החג.

פרשת בהעלותך

יגעתי ולא מצאתי – הכיצד?

מי שעובר חוויות קשות בחייו, כגון גירושין, איבוד בנים, נשירה של ילדים מהדרך, אלמנות וכדומה – לא יכול להתרכז בלימוד כמו מי שחייו יפים ונעימים. אין מה לעשות, זו עובדה. כלומר, יתכן שאנשים רבים היו מגיעים לדרגתם של גדולי ישראל המפורסמים אילו היה להם שקט נפשי וסביבתי. גם גדולי ישראל התמודדו עם קשיים וצרות, אך בהחלט יתכן שהיו להם נתונים רבים שעמדו להם לסייע להם בעבודתם. במה אשם מי שהתאלמן / התגרש / בנו נשר / וכדומה? וכי הוא בחר בצרות הללו?

הזדמנות שוה לכולם – האומנם?

מקובל לומר שכל ההצלחה הרוחנית תלויה באדם, בשאיפותיו, בהתאמצותו ובהתמסרותו לקיום רצון השם. לכל אדם יש האפשרות להיות כמשה רבינו, כדברי הרמב"ם הידועים. כל אחד יכול להגיע למקסימום ההצלחה, אם רק יתאמץ כראוי.

המציאות מוכיחה שזה לא נכון.

לבעלי כשרון יש אפשרות יותר זמינה להיות גדולים בתורה. אם שני אנשים יתאמצו במידה שווה ללמוד, ואחד מהם יהיה מוכשר ובעל זיכרון ואילו חבירו יהיה בעל כישרון חלש – אין ספק שהמוכשר יצליח יותר. רבים מגדולי ישראל, ואולי רובם הגדול, היו בעלי כשרונות גדולים מגיל צעיר.

במה אשם מי שלא זכה לכלים אלה, שאין לו כושר ריכוז ואין לו קליטה טובה?

אנחנו פוגשים את העיקרון הזה לא רק בתחום הכשרונות. ניתן דוגמאות נוספות: אדם שזכה בנתונים נוחים המאפשרים לו ללמוד ללא צורך לנהל את הבית – יכול להצליח בתורה הרבה יותר מאדם שזקוק להושיט יד בביתו באופן משמעותי. בגמרא (עירובין סה.) אמרו "אילו אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי". כלומר, אחד האמוראים מעיד על עצמו שאילו היה נדרש לעבודות בית קלות – הוא לא היה מצליח ללמוד כמו שהוא מצליח עכשיו. ההצלחה שלו בתורה נזקפת גם

לזכות הנתונים החיצוניים, לא רק לעמל שהוא השקיע.

עומד האברך המטופל בעשרה ילדים ואשתו בקושי עובדת, ומתקומם: רציתי ללמוד פי עשר, מה לעשות שלא יכולתי. קיבלתי עשרה ילדים, ואשה עם כוחות מוגבלים, ולא היתה לי עזרה מהמשפחה המורחבת. לא היתה לי הזדמנות שוה כמו לכל החברים שלי, לא ניתן לי צ'אנס!

נמשיך להתבונן על החיים ונראה כמה העיקרון הזה חוזר על עצמו שוב ושוב. למשל: מי שעובר חוויות קשות בחייו, כגון גירושין, איבוד בנים, נשירה של ילדים מהדרך, אלמנות וכדומה – לא יכול להתרכז בלימוד כמו מי שחייו יפים ונעימים. אין מה לעשות, זו עובדה. כלומר, יתכן שאנשים רבים היו מגיעים לדרגתם של גדולי ישראל המפורסמים אילו היה להם שקט נפשי וסביבתי. גם גדולי ישראל התמודדו עם קשיים וצרות, אך בהחלט יתכן שהיו להם נתונים רבים שעמדו להם לסייע להם בעבודתם.

במה אשם מי שהתאלמן / התגרש / בנו נשר / וכדומה? וכי הוא בחר בצרות הללו?

ואולי לא נדון רק על הצלחה בלימוד. יש גם הצלחות רוחניות בתחומים רבים ונוספים, שגם הן תלויות בנתונים חיצוניים. אדם שזכה מאת ה' לכח שכנוע בכתיבה ובדיבור והוא מזכה את הרבים – וכי הוא טוב מאחרים שלא זכו בכלים אלה, ובפועל אינם מזכים את הרבים, רק משום שאין להם לשון לימודים כמותו?

ובעולם הנשים: במקרים לא מעטים, אשה מגיעה להקמת ביתה עם כל הנכונות והרצונות הטובים והנעלים, ובעלה לא ממש מחובר לכל הענין של הלימוד. האם היא אשמה במשהו? היא יכולה להיות טובה לא פחות מחברתה שנישאה לאברך שקוד על תלמודו ללא הפסקה, אבל בפועל היא לא תהיה אשת חבר, והבית שלה לא יהיה באותה דרגה רוחנית של חברתה. הדבר לא תלוי בה כלל וכלל. והיא כאובה מאוד, ושואלת: למה לא נתנו לי להצליח?

האם ניתן לתלות כל דבר במעשי האדם? ממש לא.

אדם זוכה לילדי חמד, העולים ומצליחים בתורה ובעבודת ה' ומאירים את ישראל. האם זה בזכותו? האם הכל פרי השקעתו? במקרים רבים דווקא האדם שלא זכה

לבנים מוצלחים, אלא לבנים מאתגרים וקשים לגידול, משקיע הרבה יותר בחינוכם, בעבודה אישית פנימית ומאומצת, לקבל אותם כמות שהם, לכבד אותם, לעודד אותם ולתמוך בדרכם. שום אדם לא מעריך אותנו על כך, ובתמורה לכל עמלו הוא יקבל משיכת כתפיים במקרה הטוב, ועקימת אף במקרה הגרוע.

ובשורה התחתונה, הם לא יסיימו ש"ס ולא יאירו את העולם...

מה באמת ההתייחסות התורנית לענין הזה? היכן הצדק?

"למה ניגרע?"

בתורה הקדושה יש פרשה שלמה המתייחסת לכך, בפרשת השבוע.

עם ישראל מתבסס במדבר. מקבלים את התורה, מקימים את המשכן, וכמעט מבלי משים לוח השנה מתקדם ומגיעים ליום השנה של נקודת ההתחלה: תאריך היציאה ממצרים. מדובר על יום השנה הראשון ליציאה. זה תאריך משמעותי מאין כמוהו.

הקב"ה מתייחס לתאריך הזה, ופונה אל משה רבינו:

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמר: ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו. בארבעה עשר יום בחודש הזה בין הערבים תעשו אותו במועדו, ככל חוקותיו וככל משפטיו תעשו אותו".

נשים לב שמדובר על חג הפסח הראשון בעולם. בפעם הראשונה שחגגו את הפסח – היה זה ביום היציאה עצמה, לא היה זה תאריך ציון לשימת לב למאורע היציאה, אלא חוויית היציאה עצמה. רק עתה, בשנה השניה, עם ישראל בפעם הראשונה מתכנס ומציין את היציאה. הוא מכריז שהוא זוכר את היציאה ממצרים, שהיא אבן דרך בהתהוותו לעם, והוא מתאחד לחגוג את היום הזה בהודאה להשם, ובהתבוננות על תפקידו ומהותו של עם ישראל. זה אירוע מכונן, שכל יהודי מעם ישראל מרגיש שהוא חייב ליטול בו חלק.

וכאן קורה דבר משמעותי מאוד, העוסק בדיוק בשאלה שפתחנו בה את המאמר:

פרשת ניצבים

פחד הדין והמלכת השם – הילכנו יחדיו?

העולם מספר לנו שאנחנו שולטים על עצמנו. זו התחושה הטבעית של כל אדם עלי אדמות: אני קובע, מחליט, מנהל עניינים, מתאמץ כל היום, מדבר עם פלוני ומחליט לגבי פלוני. אני מנהל את החיים שלי. וזה שקר, למה? כי במבט הכי בסיסי, כאשר יש שקט מסביב, ניתן לראות כמה זה לא נכון. הרי אין לנו שליטה על הרגע הבא. לא היתה לנו שליטה על הנשימה שנשמנו בזה הרגע. נשימה! דבר הכי הכי בסיסי בתנאי החיים. אין לנו שליטה עליה! אנחנו לא יכולים להפסיק לנשום, וגם לא יכולים להשיג לנו חמצן לנשימה הבאה!

קריעה פנימית

בראש השנה אנחנו עומדים בבית הכנסת מתוך קריעה פנימית, שמזכירה קצת את הביטוי של רבי יהודה הלוי: "ליבי במזרח, ואנכי בסוף מערב".

מחד גיסא אנחנו פוחדים על עצמנו, דואגים מה יכתב עלינו היום. הכל מוטל על כף המאזניים: החיים, הבריאות, ההצלחה בלימוד, הפרנסה, הנחת מהילדים, הכל הכל.

ואנחנו מצפים, באופן טבעי, שכאשר נבוא לבית הכנסת ונפתח את המחזור וניגש לדבר עם מי שאחראי על הכל ואנחנו בעצם תלויים בו כליל – זה יהיה הנושא של השיחה: בקשת רחמים, חזרה בתשובה וניסיון לשפר את גזר הדין.

ובסופו של דבר – זה פשוט לא מופיע.

פותחים את היום הארוך עם "המלך". ניגשים לשמונה עשרה, ושם, לאורך כל הברכה הארוכה של "ובכן תן פחדך", יש רק נושא אחד: שהשם יהיה מלך על כל העולם: "ויראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים". גם ברכת היום, הברכה האמצעית, עוסקת שוב בהמלכת השם. זה הנושא.

ואנחנו, המצב האישי שלנו? כביכול לא מעסיק אף אחד. אין תפילות על עצמנו, אפילו בקשות אישיות בסוף שמונה עשרה הן דבר שנוי במחלוקת. ידועים דברי הזוהר שבקשת צרכים בראש השנה משולה ל"כלבין חציפין", לכלבים חצופים,

שצווחים "הב הב". העולם עוסק בהמלכת השם, ואתה עסוק בעולמך הפרטי? לא מתאים ולא ראוי.

גם במוסף נמשכת המגמה. אנחנו אומרים את הפיוט "ונתנה תוקף", מזעזעים את ליבנו באיומים: "מי יחיה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו", ומיד, תוך כדי דיבור, אנחנו עוברים לעסוק בנושא מלכות השם: "ואתה הוא מלך א-ל חי וקים! אין קיצבה לשנותיך ואין קץ לאורך ימיך".

איך עומדים בקפיצה הרגשית הזאת, בקריעה הפנימית? האם אנחנו אמורים להתעלם לגמרי מהמצב האישי המטריד שלנו ולחשוב רק על המלכת הקב"ה? האם כל אחד מאיתנו נדרש למדרגת מלאך?

ישנם כאלה שבאמת מנסים לדחוף לכל התפילה את הכיוון של פחד הדין, לא מתמקדים בפועל בהמלכת השם. סיפר לי פעם מישהו שעמד מאחוריו בחור צעיר בשמונה עשרה ובכה בדמעות שלישי במילים "הא-ל הגדול הגיבור והנורא". לשאלתו – על מה יש לבכות במילים אלה? השיב לו הבחור: "פשוט מאוד. המשוואה בנויה כך: ה' גדול גיבור ונורא – ואם כן צריך לשמוע בקולו – ואני לא שמעתי – ועכשיו יום דין – והוא כנראה כועס – ואם אני אבכה אולי זה יעזור..."

ובאמת, ממה נפשך: אם באמת התפקיד העיקרי של ראש השנה הוא להמליך את השם – למה באמת גם פחד הדין משמש כאן בעירבוביא? לכאורה הוא מפריע, מסיח את הדעת, מטשטש!

היה צריך להתעלם מהנושא של פחד הדין, שהוא נושא אישי במהותו, ולהתמקד אך ורק בהמלכת השם!

"המלכת השם" – מה זה נוגע אלינו?

בכדי להבין זאת נצטרך להבהיר לעצמנו מה בעצם אנחנו נדרשים לעשות בראש השנה: להמליך את הקב"ה. מה זה אומר "להמליך את השם", במילים פשוטות ומעשיות? האם אני נדרש לרצות שהשם יתברך יהיה מוכר וידוע ונערץ על כל הסינים והאיטלקים?

למה זה אמור להיות כל כך דחוף לי? אין לי דאגות אחרות?

כיצד כל אחד מאיתנו, כאדם בעל משפחה, טרוד בפרנסה ודאוג על הבריאות, עוסק בחינוך ילדיו ומבקש למצוא טעם בלימוד – אמור להתחבר לבקשה "ויאתיו כל לעבדך, ויברכו שם כבודך, ויגידו באיים צדקך, וידרשוך עמים לא ידעוך"? במה זה נוגע אלינו?

אבל האמת היא שכאשר קצת נתבונן מה זה בעצם המלכת השם, נבין שמדובר על בקשה באמת קרובה לליבנו.

הסיפור האמיתי של המציאות

אנחנו חיים בעולם מאוד מטשטש ומבלבל. העולם הוא מוחשי, הוא מלא חוויות, הוא מספר לנו סיפור על המציאות שבה אנחנו חיים, אבל הסיפור הזה לא אמיתי.

העולם מספר לנו שאנחנו שולטים על עצמנו. זו התחושה הטבעית של כל אדם עלי אדמות: אני קובע, מחליט, מנהל עניינים, מתאמץ כל היום, מדבר עם פלוני ומחליט לגבי פלוני. אני מנהל את החיים שלי.

וזה שקר, למה? כי במבט הכי בסיסי, כאשר יש שקט מסביב, ניתן לראות כמה זה לא נכון. הרי אין לנו שליטה על הרגע הבא. לא היתה לנו שליטה על הנשימה שנשמנו בזה הרגע. נשימה! דבר הכי הכי בסיסי בתנאי החיים. אין לנו שליטה עליה! אנחנו לא יכולים להפסיק לנשום, וגם לא יכולים להשיג לנו חמצן לנשימה הבאה!

אכלנו עתה ארוחת בוקר. אין לנו שום שליטה על מה שמתרחש כרגע בתוך גופנו. כיצד האוכל רץ שם בפנים, מתפרק, נשלח לכל המערכות הפנימיות ומזין את הקיום שלנו למשך השעות הבאות. אנחנו אפילו לא יודעים מה קורה שם. לא יודעים כלום. וזה עובד לבד, כביכול.

הדם זורם בזה הרגע בגופנו. בלי זה אין לנו חיות אפילו שניה אחת. ואיך הוא זורם? הלב מפעיל אותו. אין לנו שום שליטה על הלב, לא על הרגע הקודם היתה לנו שליטה, ולא על הרגע הבא.

יש לנו ילדים. לא אנחנו קבענו את המראה שלהם, את האופי שלהם, את בריאותם, את תאריך לידתם. כלום! קיבלנו אותם ליד כפי מה שהחליט המנהיג הגדול, וזה המצב הנתון.

כך כל מה שיש לנו בחיים – לא בידים שלנו. לא המקום בו אנחנו גרים, לא הפרנסה, לא העבודה, לא הכולל, הכל תלוי בכל כך הרבה גורמים שאין לנו שום שליטה עליהם.

העולם מספר לנו כאילו אנחנו מנהלים כאן משהו, וזה דמיון מוטעה מיסודו. רגע אחד של מחשבה מעמיקה - מנפץ אותו לחלוטין.

מי כן שולט על המציאות? מי כן מנהל לנו את החיים?

יש מישהו אחד גבוה מעל גבוה, שהוא הבעלים האמיתי על החיים שלנו ושל כל העולם. אנחנו קוראים לו "הקב"ה".

התבוננות שקטה על עצמנו ועל העולם – מביאה אותנו להתבטלות מול הבורא, המנהיג, הענק והעצום.

וכאשר אנחנו מכירים את הבורא הזה, ויודעים שהוא יצר איתנו קשר אישי, ואנחנו העם האהוב עליו, והוא מרוצה מהבחירה שלו בנו, והוא רוצה להשפיע עלינו שפע של ברכה מתוך אהבה – הדבר ממלא באושר, בשמחה, וברצון פנימי להראות לו שאנחנו באמת ראויים לאהבתו.

ראש השנה – מבט אמיתי על המציאות

ראש השנה הוא יום היצירה של העולם. ביום הזה העולם נוצר אי אז לפני קרוב לששת אלפים שנה, וביום הזה הקב"ה מצפה מאיתנו שנעצור את שטף החיים, ונחשוב על העולם שבו אנחנו חיים: מה הוא, למי הוא שייך בעצם, מי מנהל אותו באמת, מי מנהל אותנו, ומה הוא מצפה מאיתנו.

המלכת השם היא ההכרה במציאות האמיתית של הבריאה, של העולם כולו ושל החיים האישיים שלנו. התבטלות כלפי ה' והתרפקות על אהבתו מתוך הכרה בעוצמתו. את כל זה אנחנו מבטאים במילה אחת: "מלך".